

De Houtrustkerkspeech

Houtrustkerk, Den Haag 13 – 9--2018

*bij de presentatie van no 27 van het tijdschrift Extaze
'het stedennummer'*

Beste Hagenaars

Beste lezers en abonnees van Extase , gegroet!.

En ook u, die u verzet heeft tegen de karaktermoord op de Scheveningse weg, tegen de gruwelijke boomkap aldaar, gegroet!!

En ook , links-libertair Den Haag, gegroet!

Wan ik zie in de zaal Joris Wijsmuller, de fractievoorzitter van de Haagse Stadspartij. En dat roept bij mij herinnering op aan twintig jaar geleden. Toen was ik als leider van Rotterdamse Stadspartij uitgenodigd om te spreken over de oprichting van een stadspartij in Den Haag

Dat was op een krakersvergadering in het pand de Blauwe Envelop (een voormalig belasting kantoor)

Dat herinner ik mij als was een heftig gebeuren, daar bij dat kraakvolkje, toentertijd.

Op zeker moment werd mij toegeroepen : 'Meneer Manuel , heb jij ooit wel eens een *klaunwier* in je klauwen gehad?'

De klauwier of klauwhamer bleek een voorwerp geliefd bij de krakers, want daarmee openen zij (gebarricadeerde) deuren van te kraken panden.

Ik moest die vraag met nee beantwoorden. Maar ik zei, dat er ook nog andere manieren waren 'om deuren te openen.' Ageren in de gemeenteraad, bijvoorbeeld.

Door middel van een eigen politieke partij bijvoorbeeld.

Dat het niet was *of- of* maar *en-en*. Actie zowel buiten- als binnen-parlementair.

Die Haagse Stadspartij is toen ontstaan. En zit nog steeds in de raad. Ja, Joris Wijsmuller is zelfs vier jaar lang wethouder geweest. Dat is mij nooit overkomen

Aan mij is vandaag de vraag voorgelegd *wat te doen?* Wat nu met de Scheveningse weg.? De gemeente Den Haag heeft een stommitieit begaan. Zij heeft te grote tramstellen ingekocht. Gevolg de bomenallee op de Scheveningse weg moet verdwijnen (is grotendeels al gekapt. De nieuwe tramstelen konden niet onder de bomen door).

Wat nu? Men verwacht van mij een antwoord. *Verzjin een list, Tom Poes!*

Waarom?

Misschien omdat ik eenmaal met de Rotterdamse Stadspartij zowaar succesvol de vernietiging van een belangrijke groenvoorziening in Rotterdam heb weten tegen te houden. Namelijk van het park onder de Euromast, dat de Rotterdammers *Het Park* plegen te noemen. Daar wilde men een pretpark aanleggen en een flatgebouw neerzetten, hoger zelfs dan de Euromast. Eigenlijk bleef van *Het Park* niet veel over.

Dat project is mooi niet doorgedaan. En wel omdat ik... een dichter-politicus ben en mijn meest geliefkoosde metafoor 'Parken zijn de poëzie van de stad' is. Dat vraagt een nadere verklaring.

Een dichter in de politiek moge u misschien wonderlijk voorkomen. Maar dat is dan ten onrechte. Ik volsta met u te wijzen op de dichter Vaclav Havel, die Tsjecho-Slowakije bevrijd heeft van het Stalinisme en vervolgens het land gediend heeft als de eerste democratisch gekozen president.

Zelf ben ik als dichter tot de politiek gekomen, ooit getroffen door de uitspraak van een dichter, Lucebert: 'De lyriek is de moeder van de politiek'.

En die regel heb ik aldus verstaan. Als ik als dichter in de politiek ga - .Ik was twaalf jaar fractievoorzitter van de Stadspartij Rotterdam - dan dien ik mij uiteraard af te vragen: een dichter in de politiek, wat is de meerwaarde daarvan?

Een bekende uitspraak van Jacq. Bloem, die weemoedige dichter van de eeuwige herfst, luidde, op zoek naar zelfrechtvaardiging, denk ik: 'Is dit genoeg een stuk of wat gedichten?' Het gros van de Nederlandse dichters zegt daar tegenwoordig *zwijgend* ja op. Mijn antwoord is: 'Nee, dat is niet genoeg. Zeker niet in onze tijd'. Een tijd, die in veel opzichten op de jaren dertig lijkt, zeker wat zijn groeiende minachting van de democratie betreft, zijn rechtspopulisme. Toen in de jaren dertig stelde Thomas Mann: 'In een tijd als de onze is het standpunt l' art pour l' art onhoudbaar. Ik kan mij niet langer afzijdig houden.'

Een dichter heeft dus méér te doen dan enkel gedichten schrijven. Hij heeft ook zorg te dragen dat wij leven in een samenleving, die *ontvankelijk* is voor poëzie. Het is zijn lot de huidige, 'onpoëtische' samenleving te *poëtiseren*.

Daarbij neem ik het begrip 'dichterschap' ruim. Beeldende kunst beschouw ik als poëzie voortgezet met andere middelen. En wat de verhouding poëzie/muziek betreft, definieer ik dichtkunst als: taalmuziek met betekenis. *Oote Oote Oote Boe* schreef ooit de dichter Jan Hanlo. Het kan dus zelfs zonder . .

Eigenlijk zou moet ik zeggen: de samenleving moet *gecreativiseerd* worden.. Maar creativisering, dat *klinkt* niet. Dus *poëtiseren*.

En wat houdt dat poëtiseren dan in?

Om te beginnen:, de dichter kan en moet de politiek weer *lyrisch* maken. *De lyriek is de moeder van de politiek*. Dat moet zijn specifieke bijdrage zijn. Hij moet 'creativiteit' weer als kernbegrip terug brengen in de politiek. Het is niet *to be or not be*, zoals Shakespeaere zegt, *Het is to be CREATIVE or not to be*

Om beter te doen begrijpen wat creativiteit inhoudt, wil ik met u een uitstapje naar het rijk van de mieren maken. Daarin ben ik niet de eerste. Denk aan de wijze koning Salomon. En trouwens, hier in Den Haag, aan uw eigen Hans Lodeizen. .

De mieren

Er bestaat immers inmiddels een hele nijvere tak van wetenschap rond het mierennest: de myrmecologie (myrmex is het Grieks woord voor mier) en die wetenschap heeft ons iets te melden.

Een mier is in wezen een eenvoudig systeem. Hij vindt voedsel en geeft dan een geurspoor af. Daarop komen de andere mieren af en halen het voedsel binnen. Maar hoe vindt een mier nou voedsel, daar hij enkel kan reageren op het geurspoor van een andere mier? Welnu, in de mierenhoop heerst nu en dan een *functionele* verkoudheid. Een verkouden mier gaat naar buiten, ruikt niks, dwaalt wat rond en...vindt voedsel. En geeft het geurspoor af. Zou men de verkoudheid in de mierennest *genezen*, dan betekent dat het einde van de mierennest!

Nu moet men voorzichtig zijn met conclusies over de mierenwereld over te brengen naar de mensenwereld, maar ik denk dat ik wel weet, wie bij ons de verkouden mier is, dat is de *positieve* afwijking, de creatieve mens. Hij/ zij. die geestelijk voedsel voor ons binnen haalt.

De creatieve mens is dus van *levensbelang* voor de mensengemeenschap. Zeker, nu die gemeenschap zich immers almaar totalitairder - zeg maar mierenennestachtiger - ontwikkelt. Robotisering en automatisering zullen dat alleen maar erger maken, als daar niet goed mee wordt omgegaan. En daar ziet het helaas naar uit.

Laat ik een woord gebruiken, dat kerkelijk klinkt, we zijn hier tenslotte in een kerk

*In den beginne was het Woord
en op het einde is er het algoritme*

Amen

Niks Amen! Laar ons verkouden mieren zijn!

De vrijplaatsen

Het is dus belangrijk, dat wij blijven zorg dragen dat er creatieve mensen onder ons zijn én blijven. En dat er dus vrijplaatsen voor creatieven zijn in elke stad, plaatsen van pure creativiteit, waar die creatieve mensen zich thuis voelen en aan de slag kunnen. Dat soort broedplaatsen is er zowel in Rotterdam als in Den Haag helaas onvoldoende. .

Op de enige broedplaats bij ons op Rotterdam-Zuid staat dan ook niet voor niets een cynische parafraze op Luceberts *Alles van waarde is weerloos*, te lezen, namelijk : *alles is weer waardeloos*.

Broedplaatsen zijn plaatsen waar de creativiteit *exemplarisch* is. Dat is in de eerste plaats dus kunstzinnige creativiteit, want dat is creativiteit in zijn puurste vorm. Maar kunstzinnige creativiteit is niet alleen van *intrinsieke* waarde. Het blijkt (indirect) van groot belang voor de wetenschap, en in het kielzog daarvan voor technologie.

Laat ik het verband, kort door de bocht, zo samenvatten. Het was de begaafde violist Einstein die de voor de 20^e eeuw de baanbrekende formule $E=Mc^2$ uitvond. Einsteins verlangen was om een formule zo elegant mogelijk te doen zijn. Dit is een (klein)voorbeeld van het feit dat linkerhelft van ons brein (de rationaliteit, de wetenschap) blijkbaar niet zonder de rechterhelft kan (de intuïtie, de creativiteit, de kunsten), want elegantie dat is een kunstzinnige term ², wat anders?

En in het kielzog van Kunsten & Wetenschappen (en technologie) bevinden zich de creatieve ondernemers - *wondernemers* noem ik zulke mensen, dit in tegenstelling tot de *geldzak*ondernemers. Daar moeten we vanaf.

En dan hebben we ook nog dringend te zorgen voor de broodnodige terugkeer van sociale en politieke creativiteit.

De uitspraak: 'Politici zijn er niet om problemen te maken, maar om problemen op te lossen' zou een open deur moeten zijn. In de praktijk blijkt die deur maar al te vaak gesloten. (Hier dient nog heel wat gekraakt te moeten worden...) Deels is dat omdat er angst voor creatieve vrijheid is (zie Fromm: Fear of freedom). Maar grotendeels vooral omdat de mensen de creativiteit is afgenomen, met name hun zelfbeeld als *creatieve* mens. Het is hen ontfutseld. Ze hebben zich het laten ontfutselen, zo kan het ook gezegd worden.

Mens zijn betekent *creatief zijn*, die notie moet terug in het leven van alledag, maar zeker in de politiek.

De metaforen

Dan is er de zaak van de metaforen.

Hier is de *dichter* wederom belangrijk. Want zowel de dichtkunst als de politiek werken met metaforen. Politieke strijd is niet in het minst een strijd om het gebruik van de juiste metaforen. En de dichter is immers de metaforengebruiker bij uitstek. Metaforen kunnen ons inzicht geven, bv. de metafoor 'het hart is een pomp' ('zie naar het hart als naar een waterpomp') die bedacht is door de medicus Harvey, die metafoor heeft de cardiologie aantoonbaar vooruit gebracht.

Maar metaforen kunnen ook inzicht belemmeren. In bestuurlijk Rotterdam is de heersende metafoor 'Manhattan aan de Maas'. Daarmee meet het stadsbestuur zich een veel te grote broek aan. Zou er ook maar één iemand in New York te vinden zijn, die zijn stad Rotterdam aan de Hudson noemt? New York is een miljoenenstad, en Rotterdam heeft 640.000 inwoners. Hier verkijkt een dwerg zich op een reus.

Manhattan aan de Maas is een aantoonbaar schadelijke metafoor. Zij ligt ten grondslag aan de megalomane plannen voor een nieuw voetbalstadion, ter vervanging van de fameuze Kuip, dat momenteel door de gemeenteraad gejust wordt. Begroting vooralsnog op 410 miljoen euro - een hoog bedrag. En dat doet doodleuk de gemeente die aantoonbaar heeft aangetoond niet begroten te kunnen. Zie bv. de gang van zaken met de metrolijn naar Hoek van Holland.

Maar ja, in Rotterdam zijn de projectontwikkelaars machtig. En achter de schermen blijkt inzake Feijenoord al weer veel geregeld te zijn.

En daar komt die dan! De foute metafoor aller foute metaforen. Dan zeggen ze tegen je, als je kritiek hebt op de gang van zaken: ‘Dat is een gepasseerd station’.

Mijn antwoord is dan altijd: ‘Wát gepasseerd station?’

Ja, als je denkt dat je in een trein zit, ja, dan zitten we nu een gepasseerd station.

Maar als je als vervoermiddel een fiets hanteert, dan kunnen we dit station nog wel dertig keer passeren. ‘Het gepasseerd station’ is een gruwelijke metafoor. Een ware dooddoener.

De projectontwikkelaars

De projectontwikkelaars zijn dus zeer machtig, maar... eenmaal heb ik toch van ze weten te winnen. Dat was inzake het hierbovengenoemde Park aan de Maas, het park onder de Euromast. .

‘Verzin een list, Tom Poes!’ was toen het adagium.

Ik heb toen een lid van de Stadspartij dat in de buurt van dat park woont, de status van Rijksmonument laten aanvragen voor dat park. Het park is namelijk een van de weinige door de 19^e eeuwse fameuze tuinarchitect Zochers aangelegde parken, dat nog in vrij authentieke vorm over is. En prompt werd die status verleend.

Toen het in de gemeenteraad aan de orde kwam, stelde ik een zogenaamde punt van orde: ‘Burgemeester .ik verzoek u ‘Het Park’ van de agenda te halen, het is een Rijksmonument. Daar gaan wij niet over!’ Een pandemonium brak los in de raad. Het was in die dagen dat de metafoor ‘de parken zijn de groene longen van de stad’ geen zeggingskracht had in bestuurlijk Rotterdam. .

De raad nam prompt een motie aan, dat B&W er in Den Haag - het landelijke Den Haag - aan moest dringen die status van Rijksmonument weer in te trekken. Dat is natuurlijk niet gebeurd.

De Scheveningse weg

En nu kom ik op de Scheveningse weg. Daarvan wordt het nationale belang van ingezien, want het is een van de mooiste groene *stads*plekken van Nederland. Die weg heeft niet voor niets de status van rijksbeschermd omgeving.

a) *Rijksbeschermd!* De gemeenteraad van Den Haag ging daar dus niet over. Het raadsbesluit daarover is vernietigbaar. Daar valt voor het verzet nog veel juridische

eer te behalen . De bomen krijg je er niet mee terug, maar wel (een stukje) democratie..

b) Een waarlijk creatief verzet moet het van de gemeente kunnen winnen! Want de gemeente Den Haag is niet creatief. Zij zou het kunnen zijn. De metafoor *Hofstad* geeft daar toe alle kansen. Die term houdt immers hoffelijkheid in. Ofwel beschaafde omgang met mens en milieu. En tevens verwijst zij naar de Hof van Eden, het aards paradijs, zeg maar, de volmaakte groenvoorziening. Maar nee, Den Haag gebruikt zijn eigen groene metafoor niet. Laten wij het wel doen.

Vrienden, laten we de mishandelde Scheveningse weg van nu af aan de *Laan van de Verkouden Mieren* noemen, dan wordt zij misschien nog een teken van hoop. Ik heb gezegd.

¹⁾ Hierin mijn bijdrage 'Rotterdam, stad van Tom Poes'

²⁾ Schemert hier bij Einstein het aloude, in onbruik geraakte adagium *Kaloskagathos* door, afkomstig uit Hellas. 'De handelingen van de mens, met name de kunstzinnige, dienen zowel mooi als goed te zijn?'